
TUSSEN PROFETIE, ANGST EN HOOP

EUROPESE KATHOLIEKE BISSCHOPPEN EN

(MOSLIM)MIGRATIE

De Europese landen worden in onze tijd geconfronteerd met een groeiend aantal migranten. In die aanhoudende beweging was 2015 een cruciaal jaar, toen naar schatting meer dan een miljoen vluchtelingen naar Europa kwamen¹. De Europese Unie (EU) en vooral de Schengen-lidstaten werden daardoor uit verband gespeeld. “Wir schaffen das”, stelde de Duitse bondskanselier Angela Merkel *vrouwmoedig*, toen honderdduizenden mannen, vrouwen, kinderen en ouderen uit Syrië, Irak, Afghanistan en nog andere landen via de Balkan bij voorkeur in Duitsland en Noordwest Europa hun toevlucht zochten.

Duitsland en Zweden bleven alleen staan met hun openhartige politiek. De Europese Commissie lanceerde weliswaar meerdere voorstellen aan de lidstaten om de nieuwkomers te verdelen, maar die plannen bleven dode letter². De meeste EU-lidstaten trachtten de toevloed op eigen grondgebied af te remmen en de last door te schuiven naar andere lidstaten. Groot-Brittannië weigerde de vluchtelingen toe te laten die in Calais en Duinkerken bivakkeerden in afwachting van een reis naar het Verenigd Koninkrijk. Verschillende Oost-Europese lidstaten – voornamelijk Polen, Hongarije, Tsjechische Republiek en Slowakije, bekend als de Vicegradgroep – lieten weten geen vluchtelingen te willen opnemen. Vaak zeiden ze dat te doen om de ‘christelijke identiteit’ van hun land te beschermen voor een toevloed van moslims. Verscheidene Schengen-lidstaten begonnen hun grenzen weer te controleren. ‘Schengen’, dat het vrij verkeer onder lidstaten regelt, kraakte in zijn voegen.

Prioriteit ging daarop naar het afgrendelen van de buitengrenzen van de Unie, waarbij veel druk kwam te liggen op Griekenland, het eerste EU en

---

¹ Volgens het VN-Commissariaat voor de Vluchtelingen zijn er sinds 2014 voor het eerst meer mensen die verplicht op de vlucht zijn dan tijdens de Tweede Wereldoorlog (cfr. www.unhcr.org). In de pers wordt vaak het cijfer van (minimum) een miljoen vluchtelingen gesteld voor 2015, maar dat aantal wordt door kritische waarnemers als te hoog bestempeld, omdat veel migranten meermaals zouden zijn geteld bij hun doortocht door de verschillende landen. Voor kritische bemerkingen bij de cijfers zie om www.flipvandyke.nl

² Zo stelde de Europese Commissie in september 2015 voor om 160.000 vluchtelingen te hervestigen binnen de Europese Unie om de zuiderse grenslidstaten Italië en Griekenland te ontlasten. Op het moment van schrijven (mei 2016) zijn er amper enkele honderden asielzoekers daadwerkelijk hervestigd.

Schengen-land voor veel vluchtelingen uit Syrië, Irak en Afghanistan. In maart 2016 besloten ook verschillende Balkanlanden die geen lid zijn van de EU, zoals Macedonië, hun grenzen te sluiten voor de migranten op doortocht. De zogenaamde ‘Balkanroute’ werd afgegrensd. Een akkoord, tussen de EU en Turkije, dat voor de laatste een terugnameplicht en voor de eerste een resettlement-verplichting inhield, zorgde nadien voor het afgrenzen van de route over de Egeïsche zee.

Hoe reageerde de katholieke kerk in de betrokken Europese landen, in deze cruciale periode, grosso modo de zomer van 2015 tot de zomer van 2016? In dit overzicht beperken we ons tot een status quaestionis en een analyse van de officiële teksten en persverklaringen van het rooms-katholieke magisterium van paus, bisschoppen en hun nationale of regionale conferenties. De reacties van protestantse, orthodoxe en vanuit oecumenische/interkerkelijke groep blijven binnen dit bestek dus buiten beschouwing. Ook de vele verklaringen, stellingnames en concrete acties van katholieke of andere christelijke organisaties of individuen, die in de gastvrije opvang van migranten vaak op de eerste rij stonden, valt buiten het veld van deze analyse. Als slot focussen we op de reactie van de katholieke verantwoordelijken op de komst van veel migranten met een islamitische geloofsovertuiging en cultuur en de, ook voor de katholieke wereld splijtende vraag: behoort de islam tot Europa?

DE TRANEN VAN PAUS FRANCISCUS

Voor Paus Franciscus, die sinds maart 2013 aan het hoofd van de katholieke kerk staat, behoort het migranten- en vluchtelingenthema tot de belangrijkste van ons tijdsgewricht. Zelf is Jorge Mario Bergoglio een zoon van Italiaanse migranten die een nieuw bestaan opbouwden in Argentinië. Migratie loopt als een rode draad door zijn pontificaat. In de apostolische exhortatie *Evangelii Gaudium*, het programmatorische document voor zijn pontificaat, schreef hij: “De migranten gaan me bijzonder ter harte, omdat ik herder ben van een Kerk zonder grenzen, die zich moeder van allen weet. Bijgevolg spoor ik de landen aan te komen tot een edelmoedige openheid, die in plaats van te vrezen dat de lokale identiteit wordt vernietigd, in staat is nieuwe culturele syntheses te bewerken”³. Voor die principiële openheid vraagt hij keer op keer aandacht, zowel met woorden als gebaren. In officiële audiënties, toespraken en interviews, komt hij vaak op het thema terug, waarbij hij stevast wijst op de noodzaak van meelijden met

³ *Evangelii Gaudium*, nr. 210.

de drama's die vluchtelingen meemaken, solidariteit met de migranten, en de noodzaak om de migrant in nood te ondersteunen en op te vangen en hem te helpen bij zijn integratie⁴.

De reisdoelen die hij uitkiest, staan niet zelden in verband met deze kwestie. Zo ging zijn eerste verplaatsing buiten het Vaticaan naar Lampedusa, het Italiaanse eiland dicht bij de Tunesische kust, waar de voorbije jaren tienduizenden vluchtelingen voet op Europese bodem zetten. Toen hij het eiland bezocht op 8 juli 2013, hekelde hij 'de globalisering van de onverschilligheid'⁵. Hij zei onder meer:

“Adam, waar ben je? ‘Waar is je broer?’ Dat zijn de twee vragen die God in het begin van de geschiedenis van de mensheid stelt, en die hij stelt aan de mensen van onze tijd, ook aan ons. Maar ik zou willen dat wij een derde vraag stelden: ‘Wie van ons heeft geweend voor deze en gelijkaardige feiten?’ [hij verwees hier naar een bootramp in de nacht van 15 op 16 juni 2013 toen een aantal vluchtelingen in zee was verdronken, de rechtstreekse aanleiding voor zijn Lampedusa-reis]. ‘Wie heeft geweend voor de dood van deze broers en zussen? Wie heeft geweend voor die mensen die op die boot waren? Voor die jonge moeders die hun kinderen droegen? Voor die mannen die naar iets op zoek waren om hun families te onderhouden? Wij zijn een maatschappij die de ervaring van de tranen vergeten is, van het ‘lijden met’: de globalisatie van de onverschilligheid heeft ons de capaciteit om te wenen ontnomen!’”⁶.

⁴ Een gestoffeerde bloemlezing van zijn uitspraken over migranten, van maart 2013 tot juni 2015, is te vinden in Pape FRANÇOIS, *Où est ton frère? Paroles sur les migrants et les réfugiés*, Paris: Bayard, 2015 (met een voorwoord van Jean-Claude Guillebaud).

⁵ Over het bezoek aan Lampedusa, zie o.m. Jan DE VOLDER, *Een wonderlijk tweepausenjaar. Nieuwe zuurstof voor de kerk*, Tiel: Lannoo, 2013, pp.211-222.

⁶ <http://w2.vatican.va/content/francesco/en/travels/2013/inside/documents/papa-francesco-lampedusa-20130708.html>. Velen zagen in deze woorden vooral een uiting van emotionaliteit, maar sommige theologen wijzen op hun diepe originaliteit. Zo schrijft Anna Rowlands: “It is interesting that Francis juxtaposes an account of the disorientation of the settled in relation to the orientation of the displaced” en verder: “We overcome the effects of the anaesthesia of well-being by learning to weep, as the first steps in a process of opening ourselves to the disturbing experience of suffering with the displaced. This is a first theodicy move, and a profoundly countercultural one. And least we think that we are not called by name here, Francis addresses us directly, asking of the boats we see arriving and those we witness drowned ‘Who has wept? Who in today’s world has wept? This is the first inter-subjective move of a countercultural, Christocentric church.”, Anna ROWLANDS, *The Globalization of Indifference? Europe, Asylum and Catholic Social Thought*, in *Louvain Studies* 39 (2015-16) 3-22, spec. p. 16-17.

Toen hij begin 2016 Mexico bezocht, stond hij erop de zwaar bewaakte grens te bezoeken tussen Mexico en Texas. Op 17 februari droeg hij de mis op in Ciudad Juarez. Ook hier vroeg hij om medeleven voor de menselijke tragedie die de gedwongen migratie vaak is⁷.

Het meest tot de verbeelding sprekende gebaar stelde Franciscus op het Griekse eiland Lesbos, dat hij op 16 april 2016 bezocht. Die reis verdient een gedetailleerder beschrijving en analyse, want ze toont veel van de wijze waarop Franciscus naar het vluchtelingendrama kijkt. Lesbos in de Egeïsche Zee was sinds 2015 het symbool geworden van de toevloed van Syrische, Iraakse, Afghaanse en andere vluchtelingen uit Turkije, maar eveneens van het akkoord tussen de Europese Unie en Turkije dat op 20 maart 2016 in werking trad: een van de aspecten van dat akkoord is dat Griekenland vluchtelingen die na die datum aankwamen naar Turkije terug zou sturen, waarna de Europese landen eenzelfde aantal vluchtelingen die in Turkije verblijven zou hervestigen.

De beslissing van paus Franciscus om op 16 april 2016 Lesbos te bezoeken werd pas begin april gecommuniceerd en naar verluidt ook dan pas genomen. Toch was het Turks-Europese akkoord volgens hem niet de aanleiding. Op weg erheen zei hij aan de meereizende journalisten. “Dit is een droevige reis. Wij gaan de grootste humanitaire catastrofe sinds de Tweede Wereldoorlog ontmoeten. Wij zullen zoveel lijdende mensen gaan zien, die niet weten waarheen te gaan, die zijn moeten vluchten. En we gaan ook naar een begraafplaats: de zee. Zoveel mensen zijn daar verdronken”.

Geland op Lesbos trok hij naar het vluchtelingenkamp Moria. Hij ging er evenwel niet alleen heen: hij ging samen met oecumenisch patriarch Bartholomeos en de Grieks-orthodoxe aartsbisschop Hiëronymos. Zo kreeg

---

⁷ “Hier in Ciudad Juarez, en in andere grensgebieden, zijn er duizenden migranten van Centraal-Amerika en andere landen, en laat ons ook de vele Mexicanen niet vergeten, die proberen over te steken ‘naar de andere kant’. Iedere stap, de hele reis is beladen met erge onrechtvaardigheden: er zijn er die als slaaf moeten leven, anderen worden opgesloten of uitgeschud. En zovelen van deze broers en zussen van ons zijn het gevolg van mensenhandel. We kunnen niet ontkennen dat de laatste jaren de migratie, waarbij honderden kilometers worden afgelegd door bergen, woestijnen en onherbergzame gebieden, met de trein, over de snelweg of te voet, voor duizenden migranten een humanitaire crisis hebben betekend. De menselijke tragedie die gedwongen migratie is, is vandaag een wereldwijd fenomeen. Je kunt deze crisis becijferen met getallen en statistieken, maar wij willen haar integendeel meten met namen, verhalen, families. Zij zijn de broers en zussen van diegenen die door armoede en geweld worden weggedreven, door drughandel of criminele organisaties. Zij worden geconfronteerd met zoveel wettelijke vacuüms, dat ze de gevangenen worden van een web dat altijd de armsten vernietigt. Niet alleen lijden ze onder de armoede, maar ze moeten ook al deze vormen van geweld doorstaan.”

Cfr http://w2.vatican.va/content/francesco/it/homilies/2016/documents/papa-francesco_20160217_omelia-messico-ciudad-juarez.html (eigen vertaling).

het bezoek ook een belangrijke oecumenische betekenis. De welwillendheid van de Griekse kerk stond in schril contrast met de scherpe protesten tegen het bezoek van kerkleiders uit Rome zoals dat eerder het geval was tegen de komst van paus Johannes Paulus II in 2000. Maar rond de vluchtelingencrisis en zeker ook rond de oorlogen in het Midden-Oosten, waar zo veel christenen het slachtoffer zijn van geweld, discriminatie en op de vlucht gedreven worden, is er een nieuwe belangrijke oecumenische beweging gevormd: de oecumene van het martelaarschap, maar ook de oecumene van de solidariteit. Eerder dit jaar was dit ook al de reden waarom voor het eerst in de geschiedenis de Russisch-orthodoxe patriarch de paus van Rome wilde ontmoeten: de ontmoeting tussen patriarch Kyrill en paus Franciscus vond plaats in de luchthaven van Havana, Cuba, op 12 februari 2016⁸.

Bij hun bezoek aan het kamp stond de persoonlijke ontmoeting tussen de kerkleiders en de vluchtelingen centraal. In zijn verklaring onderstreepte paus Franciscus de noodzaak van solidariteit: “Ik wil jullie zeggen dat jullie niet alleen zijn. In deze maanden en weken hebben jullie veel te lijden gehad door jullie zoektocht naar een beter leven. [...] Ik ben hier gekomen met mijn broeders, patriarch Bartholomeos en aartsbisschop Hiëronymos, om eenvoudig bij jullie te zijn en naar jullie verhalen te luisteren. Wij zijn gekomen om de aandacht van de wereld te vestigen op deze ernstige humanitaire crisis en om te smeken om een oplossing”⁹.

---

⁸ De dimensie van de ‘oecumene van het martelaarschap en van de solidariteit’ heeft wortels in de twintigste eeuw, maar de crisis in het Midden-Oosten en het lijden van de christelijke minderheden daar, gaf er ontegensprekelijk een nieuwe dynamiek aan. Hier is stof voor verder onderzoek.

⁹ http://w2.vatican.va/content/francesco/en/speeches/2016/april/documents/papa-francesco_20160416_lesvos-rifugiati.html Eigen vertaling uit het Italiaans

GEEN OPEN KRITIEK

Anders dan de orthodoxe kerkleiders leverde paus Franciscus geen open kritiek op de Europese houding¹⁰. Ook in de gemeenschappelijke verklaring stond geen kritiek op de Europese aanpak, wel aanmoediging om vluchtelingen op te vangen. Toch werden vooral de eigen gemeenschappen aangesproken om een tand bij te steken: “Wij vragen aan de religieuze gemeenschappen om hun inspanningen op te drijven om vluchtelingen van alle geloven te onthalen, bij te staan en te beschermen, opdat zowel religieuze als burgerlijke hulporganisaties samenwerken om hun initiatieven te coördineren. Wij moedigen alle landen aan, zolang de precaire situatie aanhoudt, om de tijdelijke beschermingsstatus uit te breiden en het statuut van vluchteling te geven aan wie daarvoor in aanmerking komt [...]”¹¹.

Ook in de terugvlucht naar Rome gaf paus Franciscus geen open kritiek op het Europese vluchtelingenbeleid. Integendeel, hij bracht zelfs begrip op voor diegenen die schrik hebben voor de vluchtelingen en de nieuwkomers, maar onderstreepte dat muren geen oplossing zijn. Op de vraag van een journalist of de huidige Europese politiek van afgrendeling van de grenzen het einde van Schengen en de Europese droom betekende, antwoordde hij:

“Ik weet het niet. Ik begrijp de regeringen en ook de volkeren die een zekere angst hebben. Dat begrijp ik en bij het onthaal moeten we een grote verantwoordelijkheid aan de dag leggen. Een van die aspecten is dit: hoe kunnen wij deze mensen onder ons integreren? Ik heb altijd gezegd dat muren bouwen geen oplossing is. We hebben er één zien vallen, in de vorige eeuw. [Een muur]

¹⁰ Aartsbisschop Hyeronymos zei o.m.: “Wij hebben geweend om de hardheid van hart van onze broers en zussen – jullie broers en zussen – die grenzen sloten en zich afwendden. Wie bang is, heeft jullie niet in de ogen gekeken. Wie bang van u is, heeft u niet in het aangezicht gekeken. Wie bang is, heeft jullie kinderen niet gezien. Zij vergeten dat waardigheid en vrijheid belangrijker zijn dan schrik en verdeling. Zij vergeten dat migratie geen zaak is voor het Midden-Oosten en Noord-Afrika, voor Europa en Griekenland. Het is een zaak voor de wereld. De wereld zal geoordeeld worden over de manier waarop ze jullie heeft behandeld”. Patriarch Bartholomeos was nog explicieter toen hij het over het bankroet van de Europese politiek had: “Jammer genoeg is het niet de eerste keer dat we de politiek die deze mensen in deze impasse heeft gebracht, aanklagen. We zullen dat blijven doen, tot de aberratie en de onwaardige behandeling van mensen is gestopt. We moeten niet veel woorden spreken. Alleen diegenen die de ogen van deze kleine kinderen zien die wij in het vluchtelingenkamp zagen, zullen in staat zijn om onmiddellijk en in zijn geheel ‘het bankroet’ te herkennen van de humaniteit en de solidariteit van Europa jegens deze en andere mensen”. http://w2.vatican.va/content/francesco/en/speeches/2016/april/documents/papa-francesco_20160416_lesvos-rifugiati.html - Eigen vertaling.

¹¹ http://w2.vatican.va/content/francesco/en/speeches/2016/april/documents/papa-francesco_20160416_lesvos-dichiarazione-congiunta.html Eigen vertaling uit het Italiaans.

lost niets op. We moeten bruggen bouwen. Maar bruggen moet je bouwen met intelligentie, met dialoog, met integratie. Daarom begrijp ik een zekere angst. Maar de grenzen afsluiten lost niets op, want die afsluiting is op termijn slecht voor het eigen volk. Europa moet dringend een politiek ontwikkelen van onthaal en integratie, van groei, van werk, van economische hervorming ... Al deze dingen zijn bruggen die ons zullen helpen geen muren te bouwen. Maar de angst heeft al mijn begrip ...¹²”.

LEADING BY EXAMPLE

Het sterkste teken van zijn bezoek aan Lesbos was evenwel evident het verrassende feit dat de paus Syrische vluchtelingenfamilies met zijn vliegtuig mee naar Rome nam, om hen daar opvang te bieden¹³. Treffend was het feit dat het om drie moslimfamilies ging.

Communicatief was deze ‘stunt’ een voltreffer¹⁴. Het nieuws flitste in geen tijd de wereld rond. Paus Franciscus begrijpt dat in deze mediatijden een gebaar zo veel meer telt dan duizend woorden. Zonder deze geste had zijn bezoek aan Lesbos lang niet zoveel aandacht gekregen.

De paus zelf verklaarde zijn kleine gebaar, verwijzend naar de repliek van Moeder Teresa op het verwijt dat haar inspanningen maar een druppel waren in de oceaan: “Zij antwoordde daarop: ‘Het is een druppel water in de zee! Maar na deze druppel zal de zee nooit meer dezelfde zijn!’ Zo antwoord ik ook. Het is

¹² Persconferentie van paus Franciscus op de terugreis. Eigen vertaling uit het Italiaans: http://w2.vatican.va/content/francesco/it/speeches/2016/april/documents/papa-francesco_20160416_lesvos-volo-ritorno.html

¹³ De officiële mededeling luidde als volgt: “De paus heeft een gebaar van gastvrijheid willen stellen tegenover de vluchtelingen door in zijn vliegtuig drie Syrische vluchtelingengezinnen mee te nemen. 12 personen in totaal, onder wie 6 minderjarigen. Het gaat om personen die zich al in de kampen van Lesbos bevonden vóór het akkoord tussen de Europese Unie en Turkije. Het initiatief van de paus is het gevolg van een onderhandeling tussen het Staatssecretariaat en de bevoegde Griekse en Italiaanse autoriteiten. De leden van de families zijn allen moslims. Twee families komen uit Damascus, één uit Deir Azzor, in het gebied dat door Daesh [de Arabische, pejoratieve benaming voor wat in ons taalgebied doorgaans Islamitische Staat of IS wordt genoemd, NvdA]. Hun huizen werden gebombardeerd. De ontvangst en het onderhoud van de families zijn ten laste van het Vaticaan. In de eerste fase garandeert de Gemeenschap van Sant’Egidio de opvang”. http://w2.vatican.va/content/francesco/it/speeches/2016/april/documents/papa-francesco_20160416_lesvos-volo-ritorno.html - eigen vertaling.

¹⁴ ‘Stunt’ was een woord dat sommige media in de mond namen. Cfr. het artikel in *De Standaard* van 16 april 2016: ‘Paus Franciscus stunt met vluchtelingen’.

een klein gebaar. Maar deze kleine gebaren moeten we allemaal doen, mannen en vrouwen, om onze hand uit te strekken naar wie in nood is”.

Toch was Franciscus’ daad meer dan een ‘communicatiestunt’. En wel op drie niveaus. Ten eerste deed hij daadwerkelijk, zij het op kleine schaal, aan ‘relocatie’ van vluchtelingen. Relocatie is een praktijk – aanbevolen door de Europese Commissie – om de landen die door ‘Dublin’ het meeste asielzoekers opvangen – in casu de zuidere lidstaten als Griekenland en Italië – te ‘ontlasten’ door asielzoekers van hen over te nemen. In de praktijk loopt dat niet van een leien dakje. Met de twaalf vluchtelingen die Franciscus vanuit Griekenland ‘hervestigde’, deed hij al meer dan België, Spanje en andere landen samen, die tot dan toe (16 april 2016) nog geen enkele migrant uit Griekenland hadden overgenomen. Hoewel Franciscus het gebrek aan Europese solidariteit niet openlijk had gekapitteld, was zijn daad wel een duidelijke fingerwijzing.

Franciscus’ daad moet ook op een tweede manier worden begrepen. Met zijn gebaar toont hij impliciet aan dat het mogelijk is om meer te doen dan we nu al doen. Franciscus had zich als geen ander kunnen verschuilen achter al het werk dat ‘de Kerk’ – in haar geledingen van bisdommen en parochies, religieuze congregaties, bewegingen, solidariteitsorganisaties – nu al doet voor vluchtelingen. Maar dat deed hij niet. Eerder moedigde hij christenen – en bij uitbreiding alle mensen van goede wil – uit die ‘extra mijl’ te gaan.

Ten slotte is het ook opmerkelijk dat de paus enkel islamitische vluchtelingen mee naar Rome nam, al was het aanvankelijk de bedoeling geweest ook één of twee christelijke families uit te nodigen, maar hun papieren bleken uiteindelijk niet in orde te zijn¹⁵. Deze keuze was wat hem ook in katholieke en christelijke milieus op het meeste onbegrip kwam te staan. Maar ook dat was een duidelijk antwoord op al wie zegt dat – ter wille van het behoud van het christelijke karakter van Europa – de prioriteit naar de opvang van christenen moet gaan. Franciscus verklaarde zich nader: “Het is geen privilege. Alle twaalf zijn kinderen van God. Het ‘privilege’ is kinderen van God te zijn”.

Het tekent de aanpak van paus Franciscus: andersdenkenden of politici met wier beleid hij het niet eens is, niet openlijk bekritisieren of de les spellen. Hij weet hoe weinig dit uithaalt. Maar het sprekende gebaar stellen dat uitnodigt tot

---

¹⁵ Een van de voorwaarden was dat de families vóór 20 maart 2016 in Europa moesten zijn aangekomen, ten einde niet in aanvaring te komen met het Europees-Turkse akkoord. Op 16 juni 2016 liet paus Franciscus bijkomend 9 vluchtelingen uit Lesbos overkomen naar Rome. Onder hen waren dit keer twee christenen.

<http://www.lastampa.it/2016/06/17/vaticaninsider/ita/news/il-papa-accoglie-da-lesbo-altri-rifugiati-due-i-cristiani-YyN0Onoat7YCf6xzZ2CJQO/pagina.html>

nadenken en tot het verleggen van de eigen grenzen. Leading by example, heet dat in managerstermen.

KATHOLIEKE BISCHOPPENCONFERENTIES IN EUROPA

In de lijn van paus Franciscus – en natuurlijk in die van het evangelie, een lange kerkelijke traditie terzake en de sociale leer van de kerk¹⁶ – hebben tal van bisschoppen en bisschoppenconferenties publiek stelling genomen in het debat. Veruit de meesten bepleitten een open houding tegenover de oorlogsvluchtelingen, zowel tegenover christenen als moslims. In zowat alle officiële verklaringen van Europese bisschoppenconferenties en individuele bisschoppen vonden we een verwijzing naar het bekende evangelievers terug: “Ik was vreemdeling en jullie hebben mij opgenomen” (Mt 25,35). De plicht tot onthaal van de vreemdeling/migrant/vluchteling, in wie christenen Jezus zelf herkennen, staat voorop als een eenduidige morele imperatief. Tevens wordt er vaak ook dieper ingegaan op de complexiteit van de huidige migratiestromen en de complexiteit van de antwoorden erop.

Als voorbeeld nemen we de Verklaring van de Bisschoppen van België “Samen leven met de vluchtelingen en migranten, onze broeders en zusters”¹⁷. Nadat de bisschoppen akte hebben genomen van de huidige toestand, wijzen ze op de complexiteit van het fenomeen dat zich voordoet: “De achtergronden en redenen voor die ontwrichtende migratie zijn divers en complex. Maar altijd weten wij dat mensen hun land slechts verlaten omdat zij de hoop koesteren elders een beter leven te vinden. Wanneer mensen oorlogen, onderdrukking, honger, grote armoede, vervolging en discriminatie ontvluchten, liggen structurele oplossingen niet kant-en-klaar. Iedereen weet dat gedwongen migratie slechts zal ophouden als, in de landen van oorsprong, de woon-, werk- en leefomstandigheden ten gronde gezond zullen zijn”.

In vier punten gaan de bisschoppen vervolgens na hoe de Kerk en christelijke gemeenschappen in België met de vluchtelingen kunnen omgaan. Ten eerste wijzen zij erop dat het een evangelische plicht is de andere te onthalen en dat er, ondanks de verschillen en vormen van angst, geen sprake mag zijn

¹⁶ Cfr. bv. het document van de PAUSELIJKE RAAD VOOR MIGRANTEN EN REIZIGERS, *Erga migrantes caritas Christi*, van 3 mei 2004.

http://www.vatican.va/roman_curia/pontifical_councils/migrants/documents/rc_pc_migrants_doc_20040514_erga-migrantes-caritas-christi_en.html

¹⁷ De tekst is van 13 oktober 2015. Door een gebrekkige communicatie was er amper media-aandacht voor.

van een ‘muur’. Het antwoord moet emotionaliteit en rationaliteit verbinden, naar het model van de barmhartige Samaritaan, die eerst zijn hart laat spreken door halt te houden bij de gewonde man en hem zo goed mogelijk verzorgt, om hem vervolgens naar een herberg (de bisschoppen: ‘een professionele hulporganisatie’ te brengen). Ze verwijzen naar de oproep van paus Franciscus aan alle christelijke gemeenschappen om daadwerkelijk een gezin asielzoekers en vluchtelingen op te nemen. Ze nodigen concreet huiseigenaars uit om kamers en appartementen ter beschikking te stellen¹⁸.

In een tweede beweging stellen ze ook vragen aan het beleid. Zo vragen ze zich in verband met de detentiecentra af – maar de vraag stellen is ze beantwoorden – of een samenleving het recht heeft om mensen van hun vrijheid te beroven alleen omdat ze geen officiële documenten kunnen voorleggen. Ze vragen zich af of het politieke beleid ook weerstand kan bieden tegen de vrees die leeft onder de bevolking. En voorts hebben ze vragen bij de voorrang die ‘economisch nuttige’ migranten soms krijgen: “Wellicht zou het meer aangewezen zijn om vanuit onze christelijke achtergrond vooral die migranten prioritair te onthalen die het meest kwetsbaar zijn en die nergens anders terecht kunnen dan bij ons”. Dat geldt in naam van de “fundamentele en prioritaire optie voor de armsten”, die ook in de encycliek *Laudato Si* werd herhaald¹⁹.

Het derde punt onderstreept de noodzaak om blijvend werk te maken van de ontwikkeling van de landen van herkomst, in de lijn van de uitspraak van paus Paulus VI, die in de encycliek *Popolorum Progressio* van 1967 ontwikkeling “de nieuwe naam voor vrede” noemde. Ze onderstrepen de noodzaak om lokale landbouw te ontwikkelen die niet verstikt mag worden door de internationale handel en wijzen op het immense belang van het onderwijs in de ontwikkeling van volkeren. Ze vragen zich bovendien af of “de karige middelen” die aan ontwikkelingshulp besteed worden (0,45 procent van het BNP in 2014 voor België) nog in verhouding staan met onze welstand en of die gelden wel de meest noodlijdende bevolking bereiken.

In het vierde en laatste punt benadrukken de bisschoppen dat de beginselen van gastvrijheid en integratie steeds gebaseerd moeten zijn op de gelijkwaardigheid van mensen. Daarmee wordt geen steun verleend aan het idee dat noodlijdende geloofsgenoten meer steun verdienen dan mensen in nood die een andere godsdienst aanhangen. Godsdienstvrijheid is daarbij heilig: “Vanuit onze eigen geloofsbelijdenis zullen wij altijd de godsdienst en de religieuze en levensbeschouwelijke beleving van mensen onverkort eerbiedigen en onder-

¹⁸ Het zou interessant zijn na te gaan welk gevolg parochies en gemeenschappen daadwerkelijk aan dit concrete voorstel hebben gegeven.

¹⁹ *Laudato Si*, nr. 158.

steunen. Nooit mogen vluchtelingen en migranten zich gedwongen voelen om ‘van godsdienst te veranderen’ om hier beter onthaald te worden. Nooit kunnen wij aanvaarden dat een land mensen weigert en uitsluit omdat zij moslim zijn, christen, boeddhist of van welke gezindheid ook. Een godsdienst heeft geen grenzen”. Het is opvallend dat de groeiende vrees voor moslims in dit document niet specifiek wordt gethematiseerd.

Als besluit nemen de bisschoppen zich voor om verder na te denken en initiatieven te nemen in het vertrouwen dat de Heilige Geest “in staat is om zelfs de meest complexe en onontwarbare knopen van de geschiedenis te ontwarren”²⁰. Ze weigeren toe te geven aan het pessimisme of het gevoel van onmacht en willen in de migratie zelfs een kans zien: “De komst van nieuwe mensen moet een verfrissing worden voor ons ‘oude continent’ en is een kans voor onze samenleving”.

De verklaringen terzake van tal van andere bisschoppenconferenties en individuele bisschoppen gingen in dezelfde richting²¹. Zeker de Duitse bisschoppenconferentie, die ver ging in oproep en engagement, was daarin richtinggevend²².

Ook de Comece, de Commissie die de katholieke bisschoppen van EU-landen vertegenwoordigt bij de Europese Instellingen, maakte van een gastvrij en humaan beleid ten aanzien van vluchtelingen een prioriteit. Dat deed ze al langer, maar dat was bijzonder het geval in de cruciale periode 2015-2016.

Haar voorzitter, de Duitse kardinaal Reinhard Marx, aartsbisschop van München, maande in een brief de Europese bisschoppen aan tot meer engagement en moed: “Wij moeten onze publieke overheden, de burgermaatschappij en de gelovigen in onze respectieve landen aanmoedigen om hun solidariteit te versterken met de noodlijdenden, inbegrepen de migranten en vluchtelingen die onze landen doorkruisten of erheen komen. Voor ons christenen is het een verplichting onze naaste lief te hebben en de vreemdeling te verwelkomen. Het

²⁰ *Evangelii Gaudium*, nr. 178.

²¹ Zie bijvoorbeeld *Herbergzaam Nederland*, de kerstbrief 2015 van de Nederlandse bisschoppenconferentie over de opvang van vluchtelingen. <http://www.rkkerk.nl/>; *Accueil des migrants: tous appelés à agir* van 7 september 2015 en *Vous aimerez l’immigré...* van 28 oktober 2015 van instanties van de Franse bisschoppenconferentie op <http://www.eglise.catholique.fr/conference-des-eveques-de-france/>; *Indicazioni alle diocesi italiane circa l’accoglienza dei richiedenti asilo e rifugiati*, van 13 oktober 2015 <http://www.chiesacattolica.it/documenti/>. We vinden minder verklaringen terug van bisschoppenconferenties van landen die minder migranten opvingen in de door ons onderzochte periode, zoals de Spaanse en de Engelse, al hadden die in het verleden ook duidelijke oproepen over de cultuur van gastvrijheid en opvang bekendgemaakt.

²² Zie bijvoorbeeld de richtlijnen die de Duitse bisschoppen publiceerden in Schöntal op 18 februari 2016: http://www.kh-freiburg.de/uploads/media/Leitsaetze_final.pdf.

uitzonderlijke Jubeljaar van de Barmhartigheid in 2016 is een uitmuntende gelegenheid om onszelf eraan te herinneren dat ‘de anderen onthalen betekent dat je God in persoon verwelkomt’!²³.

De Comece bracht in december 2015 – zowat het kantelmoment tussen Merckels openhartige politiek en een aanvankelijke golf van gastvrijheid jegens vluchtelingen in Duitsland en elders aan de ene kant en aan de andere het begin van de opschorting van Schengen en het optrekken van dammen tegen de vluchtelingen – een document uit dat de leidraad zou zijn voor haar aanbevelingen bij de Europese instanties²⁴. De tekst was geschreven door Mgr Ägidius Zsifkovics, bisschop van het Oostenrijkse Eisenstadt en Comece-coördinator voor de kwestie Vluchtelingen, Migranten en Integratie²⁵. Zoals de titel uitwijst, stelt ook deze tekst zonder omwegen dat, zonder te willen interfereren met de politiek van staten, het onthaal van vreemdelingen een christelijke plicht is. “Het kind Jezus was ook een vluchteling”. In tegenstelling met de tekst van de Belgische bisschoppen bijvoorbeeld, wordt er wel meermaals op gewezen dat het nastreven van het ‘bonum commune’ ook de stabiliteit en de draagkracht van de ontvangende samenleving in ogenschouw moet nemen. “Solidariteit tussen de EU-lidstaten en hun burgers zal in grote mate afhangen van de mate waarin veiligheid, stabiliteit en sociale cohesie gegarandeerd zijn. Hetzelfde geldt voor het behoud van de sociale, culturele en historische individuele eigenheid van Europese staten met een lang verleden”. Met een referentie naar *Caritas in Veritate*²⁶ luidt het: “Het is essentieel dat een ernstige en verreikende integratie van migranten en vluchtelingen wordt geïmplementeerd ‘met een oog op het

²³ <http://www.comece.eu/site/en/ourwork/pressreleases/2015/article/9934.html>

²⁴ “Ich war fremd und ihr hat mich aufgenommen....“ http://www.comece.eu/dl/tmsNJKJOOLKJqx4KJK/2015-12-10_L_Refugee_Crisis_ANNEX_DE_.pdf Vertalingen in Engels en Frans beschikbaar.

²⁵ Bisschop Zsifkovics was trouwens rechtstreeks betrokken partij, toen in het voorjaar van 2016 de Oostenrijkse autoriteiten een hek wilden optrekken tussen Oostenrijk en Hongarije. Daarvoor was de toestemming nodig van de verschillende eigenaars. Het bisdom Eisenstadt, dat eigendom is van een stuk grond aan de grens, weigerde dat pertinent. In een interview met het Italiaanse weekblad *Famiglia cristiana* van 2 mei 2016 stelde hij: “Vorig jaar, toen ongeveer 200.000 personen de grens hier zijn overgestoken, hebben we van de ene dag op de andere in kerkgebouwen duizend overnachtplaatsen kunnen improviseren voor uitgeputte gezinnen, vrouwen, kinderen en verzwakte ouderen. En nu zouden we op de terreinen van de kerk een hekken moeten laten bouwen? Heel mijn wezen komt daartegen in opstand”. En verder: “Ik ben mij bewust van de moeilijke toestand van het land, maar ik kan dit niet aanvaarden wegens gewetensbezwaren. Met elke vezel van mijn lichaam bevestig ik dat het voor mij onmogelijk is in deze eenentwintigste eeuw om muren te bouwen, die gemakkelijk een fetisj kunnen worden”. Cfr Stefano PASTA, *Il vescovo che dice no al muro*, in *Famiglia cristiana*, 2/5/2016.

²⁶ *Caritas in Veritate*, 62.

vrijwaren van de noden en rechten van individuele migranten en hun families en, tegelijkertijd, die van de ontvangende landen”.

Bisschop Zsifkovics stelt terecht: “De toekomst van het Europese project staat op het spel en hangt af van een succesvolle uitkomst van deze crisis”. De tekst pleit vervolgens voor een globale aanpak van het probleem, met de inzet van het wereldwijde kerkelijke netwerk, de uitbouw van solidariteitsmechanismes binnen de EU, verhoogde samenwerking met de landen van herkomst en de noodzaak om de oorlog in Syrië tot een einde te brengen. Eens te meer wordt ervoor gewaarschuwd dat de “legitieme vragen en zorgen van de samenlevingen niet mogen worden genegeerd”.

Het gaat om een moedige tekst, die evenwel duidelijk een evenwichts-oefening en een compromis is met de koudwatervrees van verschillende bisschoppen(conferenties) uit Oost-Europa. Met geen woord wordt verwezen naar het feit dat velen van de migranten moslim zijn. Wel wordt verwezen naar de moeilijke situaties van tal van christenen: “Het is vaak het geval dat christenen diegenen zijn die de meest intense vervolging ondergaan in landen buiten Europa”²⁷.

DISSIDENTE STEMMEN IN OOST-EUROPA

Voor katholieke bisschoppen, met een zo duidelijke positiebepaling van de paus en regionale bisschoppenconferenties, is het niet vanzelfsprekend een ander standpunt in te nemen. Toch is dat precies wat verschillende bisschoppen in Oost-Europa deden, met name in sommige van die landen waar de regering een uitgesproken antimigranten- en antimoslimstandpunt inneemt, zoals dat het geval is in het Hongarije van Viktor Orban, het Polen waar de Recht en Rechtvaardigheidspartij van Joroslav Kaczinsky een absolute meerderheid veroverde, Slowakije en Tsjechië, de zogenaamde Visegradlanden, die ook een kritische positie innemen tegenover de voorstellen van de Europese Commissie inzake migratie.

Wij gaan nu wat dieper in op deze dissidente stemmen, erop wijzend dat het evenwel om een minderheid gaat van de bisschoppelijke uitspraken in deze kwestie. Bovendien uiten zij hun zienswijze niet in officiële documenten – bisschoppenconferenties doen er dan liever het zwijgen toe – maar wel in interviews. Hun kritiek is een teken van een debat dat leeft in de Europese samenleving, en dus ook in de Kerk.

---

²⁷ p. 3.

In Hongarije, waar president Viktor Orban zo veel mogelijk vluchtelingen weert, is een van de meest uitgesproken stemmen die van Gyula Marfi, bisschop van Veszprem. Hij ziet achter de vluchtelingenstroom vooral een strategie om Europa, dat spiritueel ontledigd is, te islamiseren. “Ik denk dat de migratie niet in de eerste plaats oorzaken heeft, maar wel doelstellingen huldigt. Wie alleen over oorzaken spreekt, die liegt, of heeft het fout voor. Overbevolking, armoede en oorlog spelen enkel een tweede of derde rol in de migratie”. Hij deed zijn uitlatingen op een conferentie over “Demografische problemen in het Middellandse Zeegebied in de 19^e en 20ste eeuw”, eind april 2016²⁸. Volgens hem past de migratie in een bewuste veroveringsstrategie van een religie die zichzelf als superieur beschouwt. Hij schuwt de vergelijking niet met de nazi’s die zichzelf superieur voelden op etnische basis, terwijl de moslims dat zouden doen op religieuze basis. Hij wijst er bovendien op dat “moslims zich totaal anders gedragen tegenover kafirs – niet-gelovigen – afhankelijk van of ze zich in de meerderheid of in de minderheid bevinden”.

Bisschop Marfi is niet de enige Hongaarse bisschop die er zo over denkt. Ook voor Laszlo Kiss-Rigo, bisschop van Szeged-Csanad, “gaat het niet om vluchtelingen, maar om een invasie”. In een interview met de Wall Street Journal van begin mei 2016, stelde hij: “De paus kent de situatie niet. Ze roepen ‘Allah Akhbar’, ze willen de macht grijpen”. Bovendien zouden de migranten niet arm zijn, “want ze hebben geld”.

Kardinaal Péter Erdő, aartsbisschop van Esztergom-Budapest, primaat van Hongarije, en voorzitter van de Conferentie van de Raad van Bisschoppenconferenties van Europa (CCEE)²⁹, blaast dan weer warm en koud. Hij heeft zich nog nooit laten betrappen op veel distantïering van de nationalistische standpunten van Viktor Orban. Tegenover die katholieken die zich wel actief inlaten met de opvang van vluchtelingen – zoals bijvoorbeeld de benedictijnermonniken van Pannonhalma – liet hij zich eens ontvallen dat ze moesten oppassen “dat ze niet aan mensenhandel deden”. Maar hij schreef ook een verduidelijkende brief naar paus Franciscus waarin hij stelde dat de Hongaarse bisschoppen de oproepen van de paus wel degelijk ernstig nemen. Dat kan evenwel de indruk niet wegnemen dat ze weinig ondernomen hebben om het op te nemen voor de vluchtelingen en dat ze - veelal stilzwijgend – achter Orbans beleid staan. Dat kwam hun wel op

²⁸ Zie <http://magyaridok.hu/belfold/veszpremi-ersek-migracionak-nem-okai-celjai-vannak-614263/>. Met dank aan Szuzsanna Zsabo voor de vertaling.

²⁹ *Consilium Conferentiarum Episcoporum Europae*, te onderscheiden van Comece, de Commissie die de bisschoppen van de EU-landen vertegenwoordigt bij de Europese instellingen. De CCEE verenigt bisschoppenconferenties van alle landen vertegenwoordigd in de Raad van Europa.

heel wat kritiek te staan, ook intern, van katholieke intellectuelen en organisaties die een groter engagement jegens de vluchtelingen genegen zijn³⁰.

In de Tsjechische Republiek is de katholieke kerk verdeeld over het beleid ten aanzien van de vluchtelingen. Op initiatief van president Milos Zeman, die zich in deze sterk heeft geprofileerd, neemt Tsjechië een kritische houding aan tegenover de vluchtelingen. Een bekende stem, ook in ons taalgebied, is die van priester-theoloog Tomas Halik, hoogleraar aan de Karlsuniversiteit van Praag³¹. Hij sprak zich meermaals uit voor de opvang van vluchtelingen en bekritiseerde de Tsjechische maatschappij voor de keuze om zich te isoleren. Zijn visie wordt echter niet gedeeld door de katholieke hiërarchie. Met name kardinaal Dominik Duka, aartsbisschop van Praag, verdedigt steeds duidelijker een andere lijn: oorlogsslachtoffers kunnen beter ter plaatse worden geholpen, de vluchtelingenstroom is volgens hem georganiseerd en gemanipuleerd. Over Halik zei hij: “Wanneer wij een deel van de werkelijkheid verbergen, zal de angst in de samenleving nog toenemen. De stellingnames van Tomas Halik zijn emotioneel te geladen. Het is op mijn initiatief dat de bisschoppenconferentie zich van zijn uitlatingen distantieert”³².

Op 7 september 2015, toen de Balkanroute nog helemaal open was en de paus de christenen tot solidariteit opriep, lichtte kardinaal Duka zijn standpunt als volgt toe:

“Hoe kunnen vluchtelingen die in doodsgevaar verkeren het best worden geholpen? In de Bijbel vinden we het verhaal van Jeremia, die de inwoners van Jeruzalem uitnodigt hun vaderland niet te verlaten op het ogenblik van de beproeving. (...) Mij komt het voor dat al die migranten, die voor de camera in *basic English* zeggen ‘Hungary no good, Germany good’, ons moeten doen nadenken. Er bestaat een georganiseerd vluchtelingentoeerisme. Dat is voor mij het beeld van een campagne die door iemand moet zijn georkestreerd. Dat doet me denken aan de guerrilla-oorlog die gelanceerd werd tegen het Verenigd Koninkrijk tijdens de Tweede Wereldoorlog, of aan de Sovjetunie die in het verleden samen met zijn satellieten een heel netwerk van sociale bewegingen manipuleerde (...). We moeten voet bij stuk houden en verantwoordelijk zijn.

³⁰ Zie bvb ‘The Hungarian Catholic Church is not very Christian’ in *Hungarian Spectrum. Reflections on politics, economics, and culture*, September 2015- <http://hungarianspectrum.org/2015/09/06/the-hungarian-catholic-church-is-not-very-christian/>

³¹ Tomas Halik is auteur van vele boeken. In het Nederlands werden recentelijk uitgegeven *Geduld met God: Twijfel als brug tussen geloven en niet-geloven*, Zoetermeer: Boekencentrum, 2014 en *De nacht van een biechvader. Christelijk geloof in tijden van onzekerheid*, Zoetermeer: Boekencentrum, 2016. In 2014 kreeg hij de prestigieuze Templetonprijs.

³² Kardinaal Duka in een interview met de krant *Lidove noviny* op 8 mei 2016. Met dank aan Pavel Fischer voor de vertaling uit het Tsjechisch.

Eerst en vooral, zoals in heel de geschiedenis van het christelijke Europa, moeten we zorgen voor kinderen en hun moeders, en ook voor alleenstaande vrouwen. Pas daarna kan er plaats zijn voor anderen. Het is dan ook redelijk dat wij vragen dat die jongemannen ter plaatse blijven om gewapenderhand hun huis en familie te verdedigen”.

Hij waarschuwt voor de gevolgen van een te open politiek ten aanzien van (islamitische) vluchtelingen: “Als we voorbeelden zoeken van waartoe pragmatische politieke oplossingen van de korte termijn leiden, kunnen we kijken naar Frankrijk, Duitsland, en enigszins ook naar het Verenigd Koninkrijk”³³. In een recent interview ging kardinaal Duka nog verder en stelde hij openlijk dat paus Franciscus als Latijns-Amerikaan Europa niet begrijpt.

“De paus komt van Latijns-Amerika. De verschillen tussen rijken en armen zijn er enorm, een gevolg van de indiaanse culturen. De maatschappij van diegenen die zich er nadien hebben gevestigd, heeft dat overgeërfd. De gevoeligheid van paus Franciscus komt daar vandaan. Hij is gevoelig voor de sociale vraagstukken, maar zijn gevoeligheid is anders dan die van ons in Europa. Wanneer medeburgers op straat komen en vragen om een miljoen of meer vluchtelingen op te vangen, zou men hen de volgende vraag moeten stellen. Zijn jullie werkelijk bereid om 25 procent van jullie inkomen op te geven? En dan is er, daaraan tegenovergesteld, een tweede uiterste. Dat zijn diegenen die zeggen dat we geen enkele persoon kunnen opnemen. Zij sluiten zich op in een positie die niet redelijk is, die gevaarlijk en chauvinistisch is”³⁴.

Duka verweet voorts bondskanselier Merkel – zonder haar bij naam te noemen – voor deze politiek te hebben gezorgd en voorspelde dat de Duitse maatschappij zich over deze kwestie zou splijten. Het moet gezegd worden dat evenwel niet alle Tsjechische bisschoppen op de lijn van de aartsbisschop van Praag staan. Bisschoppen als Frantisek Radkovsky³⁵ van Pilsen en Vaclav Maly, hulpbisschop van Praag, leunen meer aan bij de positie van paus Franciscus. “Laten wij niet bang zijn om te delen met de vluchtelingen. Islamofobie is gevaarlijk. Het is onze verantwoordelijkheid onze mening te vormen en hulp te

³³ Zo kardinaal Duka op 7 september 2015 op de christelijke radiozender *Proglas*. Met dank aan Pavel Fischer voor de vertaling.

³⁴ Kardinaal Duka in een interview met de krant *Lidove noviny* op 8 mei 2016. Met dank aan Pavel Fischer voor de vertaling.

³⁵ “Laat ons bidden dat wij het onderscheid kunnen maken tussen de solidariteit en de plicht om te helpen enerzijds en onze verantwoordelijkheid voor onze familie, onze naasten en ons vaderland anderzijds. Laten wij trachten in de vluchtelingen het gelaat van Christus te herkennen, tot wie wij kunnen naderen door de armsten te helpen”. Boodschap aan de vooravond van het feest van de Heilige Wenceslas, patroonheilige van Bohemen, op 27 september 2015. Met dank aan Pavel Fischer voor de vertaling.

kunnen bieden”, zei die laatste op de openbare radio-omroep³⁶.

Slovakije van zijn kant besloot niet meer dan 200 vluchtelingen op te nemen en allemaal christenen. Volgens eerste minister Robert Fico heeft de islam “geen plaats in Slovakije”³⁷. Deze restrictieve politiek lijkt te kunnen rekenen op de goedkeuring van de katholieke bisschoppen³⁸.

In Polen, het grootste en katholiekste land van de Visegradgroep, oogt het plaatje diverser. Niet op politiek vlak, waar de partij Recht en Rechtvaardigheid (*Prawo i Sprawiedliwość*, PiS) van sterke man en partijleider Jarosław Kaczyński bij de parlementsverkiezingen van 25 oktober 2015 een absolute meerderheid haalde: de Poolse regering van eerste minister Beata Szydło verzet zich expliciet tegen het idee dat Polen door de Europese Commissie kan worden gedwongen vluchtelingen op te nemen. Tot voor de verkiezing van oktober 2015 kwamen de Poolse bisschoppen met verschillende verklaringen, waarin ze openheid voor de mensen op de vlucht bepleitten. In een officieel document van 19 juni 2015³⁹ stelden de bisschoppen dat men dringend vluchtelingen uit Syrië, Irak, Sudan en Eritrea moest opnemen, ‘ongeacht hun godsdienst’. Begin september sloten verschillende Poolse bisschoppen zich aan bij de oproep van paus Franciscus aan alle parochies en gemeenschappen om een vluchtelingenziel op te nemen. Aartsbisschop Jozef Kupny van Wrocław stelde in een interview dat men op de globalisering van de migratie moest antwoorden met de globalisering van de liefde, dat de overheid alles in het werk moest stellen om de vluchtelingen goed op te vangen, en dat de solidariteit zich niet mocht beperken tot de christenen. “Je mag mensen niet indelen tussen betere en slechtere, meer of minder de moeite waard om te redden”. De prelaat verwees naar de velen die tijdens de Tweede Wereldoorlog medemensen met een andere geloofsovertuiging hadden gered en naar moeder Teresa, “die nooit vroeg van welke godsdienst de stervende was”⁴⁰. De voorzitter van de bisschoppenconferentie, Stanisław Gadecki, aartsbisschop van Poznań, riep op 6 september 2015 tijdens een homilie in Chelmino alle

³⁶ Op 10 juli 2015.

³⁷ “Het mag vreemd overkomen, maar sorry, ... islam heft geen plaats in Slovakije”, verklaarde Fico aan het nieuwsagentschap TASR op 25/5/2016. “Het probleem is niet dat er migranten komen, maar dat zij het aanzicht van het land veranderen”.

³⁸ <https://www.neweurope.eu/article/christian-refugees-accepted-in-slovakia/>

³⁹ “Komunikat Rady Konferencji Episkopatu Polski ds. Migracji, Turystyki i Pielgrzymek”, Warschau 19 juni 2015, http://episkopat.pl/dokumenty/pozostale/6703.1,Komunikat_Rady_Konferencji_Episkopatu_Polski_ds_Migracji_Turystyki_i_Pielgrzymek.html. Met dank aan Monika Stolarczyk voor de vertaling uit het Pools.

⁴⁰ *Abp Kupny o uchodźcach: Chodzi o coś więcej niż sprawiedliwość*, in: www.niedziela.pl, 03 september 2015, <http://www.niedziela.pl/artikul/17746/Abp-Kupny-o-uchodzcach-Chodzi-o-cos>

parochies op om plaats te maken voor diegenen die worden vervolgd⁴¹. Enkele dagen later gaf het presidium van de bisschoppenconferentie een verklaring uit waarbij de Polen werden opgeroepen de christelijke gastvrijheid te beoefenen tegenover wie in nood was. Een veel gehoord argument daarbij is dat Polen in tijden van nood ook toevlucht hebben gevonden in andere landen. Benadrukt wordt ook dat Poolse missionarissen en anderen al veel doen om vluchtelingen en mensen in nood te helpen elders in de wereld. Ook onderstrepen de bisschoppen de rol van de overheid in de opvang van vluchtelingen, waarbij evenwel een samenwerking mogelijk is met de Caritas Polska.

Toch ontbreken ook in het Poolse episcopaat de dissidente en kritische stemmen niet. Een van hen is Piotr Libera, bisschop van Plock. In een homilie in Zakroczymie op 22 september 2015, ter gelegenheid van de ‘doop van Polen’ (doop van prins Mieszko), stelde hij onomwonden dat het beter was geen vluchtelingen op te nemen ten einde de christelijke identiteit van Polen te beschermen. Hij vergeleek ze met de *Krzyzacy*, de Teutoonse ridderorde die zich in de middeleeuwen in Polen vestigde en nadien voor veel problemen zorgde. Volgens hem zijn de Polen slim door zich af te sluiten voor de migranten, omdat ze de lessen van de geschiedenis hebben geleerd. “Wij weten alvast welke ellende onze buurlanden (Frankrijk, Duitsland, Oostenrijk) zich op de hals hebben gehaald. Hoewel hun huizen veel rijker en groter zijn, zien we dat hun multiculturele model heeft afgedaan, omdat ze miljoenen moslims hebben binnengebracht. En ze deden dat in de naam van de zieke ideologie van vandaag, ideologie van het pluralisme, waarvoor alle culturen, alle religies, alle geloven goed zijn. Alle met uitzondering van hun eigen, christelijke godsdienst en cultuur. Voor die ene schamen ze zich, met die ene, waar hun wortels liggen, vechten ze”⁴².

Voor een ander argument zorgt de Poolse prelaat Mgr Henryk Hoser⁴³. In een wijdverspreid radio-interview⁴⁴ stelde hij dat het voor christenen veel gemakkelijker is zich te integreren in een christelijk land, en dat islamitische

⁴¹ *Abp Gądecki o uchodźcach: każda parafia powinna przygotować miejsce*, in www.tvn24.pl, 6 september 2015, <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-z-kraju,3/abp-gadecki-o-uchodzcach-kazda-parafia-powinna-przygotowac-miejsce,574701.html>

⁴² Bp Piotr LIBERA, “Homilia Zakroczym – 950-lecie miasta – 20 IX 2015r.”, in [www.diecezjaplocka.pl](http://diecezjaplocka.pl), <http://diecezjaplocka.pl/biskup/homilie/homilia-zakroczym-950-lecie-miasta-%E2%80%93-20-ix-2015-r>

⁴³ Henryk Hoser was jarenlang in de Vaticaanse Curie voorzitter van de “Pauselijke Missiewerken”. In 2005 benoemde paus Johannes Paulus II hem tot aartsbisschop *ad personam*.

⁴⁴ Abp HOSER, Interview voor Radio RMF24, op 5 september 2015, <http://www.rmfm24.pl/tylko-w-rmf24/rozmowa/news-abp-hoser-uchodzczy-europa-bedzie-muzulmanska-polski-ten-prob,nld,1880041>

vluchtelingen beter naar elders gaan. Hij gaf toe dat het niet rechtvaardig was. “Maar wel verstandig in het opzicht dat er Europese landen zijn met een grote islamitische diaspora van miljoenen mensen. In Polen is er geen islamitische diaspora. Wij hebben sinds heel lang een kleine moslimgemeenschap. Dat waren Tataren, die nu Poolse namen hebben en die zich fantastisch voelen in Polen en geweldig goed geïntegreerd zijn. Maar de nieuwe moslims zullen veroordeeld zijn tot gettovorming en dat moeten we vermijden”.

De bisschop gaf voorts aan dat de demografische evolutie in het voordeel is van de moslims en dat Europa zou islamiseren. “Ik vind dat Europa zich vandaag in een periode bevindt die we kunnen vergelijken met de vroege middeleeuwen, toen zwerfvolkeren vanuit Azië toestroomden. En wat zal het nu zijn? Waarschijnlijk wordt Europa een moslimcontinent, dat is buiten twijfel. Als deze tendensen niet veranderen, als de vruchtbaarheid van de Europeanen zo zwak blijft, dat de generaties niet vervangen kunnen worden, dan zal het een islamitisch Europa zijn, waarin de rol van de christenen dezelfde wordt als ze tot nu toe was in het Midden-Oosten. In de moslimzee waren er zulke kleine gemeenschappen van christenen die zich wisten te handhaven, maar die nu niet in staat zijn om te overleven”.

Toch moet men vaststellen dat zulke standpunten eerder schaars blijven binnen het Poolse episcopaat, dat zich ervoor hoedt te scherp afstand te nemen van paus Franciscus. Na de machtsovername door PiS, dat besloot geen enkele vluchteling op te nemen, deden de bisschoppen er over het algemeen het zwijgen toe.

Maar anders dan de kardinalen Erdö en Duka, verdedigde kardinaal Kazimierz Nycz, aartsbisschop van Warschau, bij bepaalde gelegenheden de paus. Op een herdenking van de christelijke martelaren stelde hij dat het evangelie beluisterd moet worden, “zonder er iets aan toe te willen voegen of te veranderen”. “Het leven van ieder zal beoordeeld worden op de liefde voor de armen. ‘Ik had honger en gij hebt me eten gegeven. Ik had dorst en gij hebt me te drinken gegeven, ik was vreemdeling en gij hebt mij ontvangen.’ Onder de Europese christenen is er een sterke bekoring om de betekenis van deze woorden van Jezus, ondanks hun helderheid, te reduceren of aan te passen. Weliswaar gaat men niet zover te zeggen dat Jezus zich vergiste, toen Hij zei: ‘Ik was vreemdeling en gij hebt mij opgevangen’. Maar vaak zegt men wel dat de paus zich vergist wanneer hij erop aandringt om de vreemdelingen te ontvangen. Van de martelaren moeten we leren het Evangelie ernstig te nemen”⁴⁵.

---

⁴⁵ Op de oecumenische herdenking van de geloofsgetuigen, georganiseerd door de Gemeenschap van Sant’Egidio, op 12 mei 2016 in de Sint-Martinuskerk in Warschau.

HOORT DE ISLAM BIJ EUROPA?

Net zoals de samenleving, maar niet in dezelfde mate, blijkt het katholieke episcopaat verdeeld over de vraag of men vluchtelingen moet opvangen en in welke mate. Vooral het feit dat de overgrote meerderheid van de migranten van de periode 2015-2016 moslim is, zorgt daarbij voor twijfel⁴⁶.

Tussen de evangelische imperatief om vreemdelingen op te vangen en de instinctieve vrees voor de vreemdeling, en bij uitstek voor de moslim, nestelt zich een soort redenering van het ‘gezond verstand’, volgens dewelke het niet wijs is moslims in grote getallen toe te laten. Moslims zouden niet integreerbaar zijn in de Europese samenleving. Sommige bisschoppen, zoals Piotr Libera, wijzen op de onhoudbaarheid van het model van ‘multiculturele samenleving’, dat vooral een uiting van relativisme zou zijn. Anderen, zoals Henryk Hoser, wijzen op het gevaar van gettovorming. Maar vooral speelt de vrees dat oorspronkelijk christelijke, maar inmiddels sterk geseculariseerde, samenlevingen op middellange termijn demografisch overvleugeld worden en dat Europa geïslamiseerd wordt. Dat wijst op angst, niet zozeer voor de sterkte van de islam, maar wel voor de zwakte van het christelijke geloof. De kwestie van immigratie van moslimpopulaties is in West-Europa een goede halve eeuw oud, maar rijst nu voor het eerst goed in Centraal en Oost-Europa (waar ook Oost-Duitsland toebehoort, met de regio Saksen als wieg van de anti-islamitische Pegidabeweging). Het ziet ernaar uit dat zowel de politieke partijen als de burgerlijke samenleving er op een ander antwoord uitkomen dan datgene dat in het West-Europa werd ontwikkeld.

Populistische en rechtse politieke partijen, maar niet alleen zij, spelen op die vrees in en halen de vlag van het christelijke Europa boven. De islam zou niet compatibel zijn met de christelijke cultuur. Interessant is dat wetenschappelijk onderzoek terzake wijst op de paradox dat precies de meest overtuigde en praktiserende christenen niet voor deze argumentatie vallen, maar wel geseculariseerde cultuurchristenen. Met andere woorden: geëngageerde kerkgangers staan doorgaans positiever tegenover de opvang van vluchtelingen, ook islamitische, dan niet-praktiserende gedoopten of ongelovigen⁴⁷.

Toch valt niet te ontkennen dat – ondanks de duidelijke stellingname van paus Franciscus – de these van het christelijke Europa dat verdedigd moet

---

⁴⁶ De noodzaak om solidariteit te tonen met vervolgte christenen die oorlogssituaties ontvluchten, staat in katholieke milieus buiten kijf en lijkt ook in andere Europese milieus op meer instemming te kunnen rekenen.

⁴⁷ K.A. MONTGOMERY & R. WINTER, *Explaining the Religion Gap in Support for Radical Right Parties in Europe*, in *Politics and Religion* 8 (2015) 379-403.

worden tegen de islamitische invasie ook bestaat op het hoogste niveau van de kerk, met name in het episcopaat en ook onder kardinalen. De vraag of de islam nu al dan niet tot Europa behoort, staat daarmee vooraan.

Het is opvallend dat vooral de kerken in Oost-Europese landen – op Polen na sterk geseculariseerde samenlevingen – erg kritisch staan tegenover de mogelijkheid om moslimvreemdelingen in te burgeren. Daarvoor spreken zeker historische gronden: niet alleen leverde het Habsburgse rijk, waaruit deze natiestaten zijn voortgekomen, eeuwenlang strijd tegen het Ottomaanse rijk en is ‘Turk’ er synoniem met vijand. Bovendien speelt er in deze landen ook duidelijk een ressentiment mee tegen een door Duitsland gedomineerde EU die de – slechts een kwarteeuw oude – nationale soevereiniteit zou aantasten. Met name het Duitse schuldgevoel voor een ‘racistisch verleden’ speelt daar niet. Bovendien kijkt men ook kritisch naar de uitkomst van de immigratiepolitiek die in West-Europese landen werd gevoerd en die vooral de West-Europese steden steeds duidelijker kleuren. In een aantal daarvan is de islam, niet zozeer cultureel, maar wel sociologisch en numeriek de leidende godsdienst geworden, en in heel wat andere steden ligt die evolutie in het verschiet⁴⁸. Het is duidelijk dat deze Centraal- en Oost-Europese landen met weinig islamitische inwoners vanuit een ander historisch perspectief naar de vluchtelingenstroom kijken.

Nog een opvallende vaststelling is dat er in de katholieke teksten amper wordt verwezen naar de mogelijkheid dat islamitische gelovigen zich in Europa zouden bekeren tot het christelijke geloof. Nochtans zijn er mediaberichten die wijzen op de vatbaarheid van sommige islamitische nieuwkomers om het christelijke geloof te leren kennen en er zich eventueel toe te bekeren. Hoe reëel, omvangrijk en duurzaam dat fenomeen is, valt op dit ogenblik nog niet te detecteren. Maar het is interessant om vast te stellen dat de katholieke kerkleiders tegenover dit fenomeen blijf geven van uiterste terughoudendheid. De ervaring van de rooms-katholieke kerk is immers na decennia van intensieve missionering, vaak ook in traditioneel islamitische gebieden, op dat punt negatief: de overtuiging heeft zich doorgezet dat moslims, enkelingen uitgezonderd, niet massaal te bekeren zijn. Het verschil van aanpak is derhalve groot met evangelische en neoprotestantse kerkgemeenschappen, die vaak wel actief missioneren onder moslims en daar ook successen claimen⁴⁹. De vraag rijst of de katholieke terughoudendheid er een is van wijsheid of juist een zwaktebod. Is ze ingegeven door een terecht respect voor het moslimgeloof en de godsdienstvrijheid – de

---

⁴⁸ De verkiezing van Sadiq Khan, een Londenaar van Pakistaanse origine en islamiet, tot burgemeester van Londen in mei 2016 geldt als een symbooldatum voor deze evolutie.

⁴⁹ Het is te vroeg om in te schatten hoe groot en duurzaam dit fenomeen is. Als voorbeeld:

<http://www.eo.nl/geloven/nieuws/item/honderden-vluchtelingen-bekeren-zich-tot-christendom/>

marsrichting die het Tweede Vaticaans Concilie aangaf - of is het integendeel een blijk van gebrek aan zelfvertrouwen en vertrouwen in aantrekkelijkheid van de christelijke boodschap?

Daarmee rijst nog een andere vraag, waar we in dit bestek moeilijk uitgebreider op kunnen ingaan, maar die verdere reflectie verdient: wat betekent tegenover de moslims precies 'missie' in een context van interreligieuze dialoog? Het standaardantwoord luidt dat 'dialoog' en 'missie' niet aan elkaar zijn tegengesteld, maar wel in elkaars verlengde liggen. Maar hoe verhouden ze zich precies? Is er geen dieper doordenken nodig over het begrip 'missie' en 'evangelisatie', dat wellicht iets anders kan inhouden dan de klassieke bekering die uitmondt in doop en christelijke initiatie? Zou het mogelijk zijn 'evangelisatie' tegenover moslims vorm te geven door de gesprekspartner – in dialoog - te 'bekeren' tot de God van liefde, barmhartigheid, gerechtigheid en vrede en dus tot het hart van zijn eigen traditie? Leidt, met andere woorden, de evangelisatie ertoe dat de christen van de moslim een betere moslim maakt? De komst van veel moslims, ook in delen van de Europese samenleving die tot nog toe geen islamitische aanwezigheid kenden, zal deze vragen met een nieuwe pregnantie stellen en ons nopen tot nieuwe antwoorden⁵⁰. Hier ligt nog een heel denk- en werkveld braak voor theologie en pastoraal.

Terwijl het leergezag momenteel tegenover de moslims volop de kaart van de 'interreligieuze dialoog' trekt – dat is een verworvenheid na Vaticanum II en Assisi - en zwijgt over de component 'evangelisatie', verwoorden sommige Europese bisschoppen wel de hoop dat islamitische nieuwkomers nog op een andere manier kunnen leiden tot een revitalisering van het christendom. Namelijk dat de overtuigde geloofsbeleving van de moslims de levenswijze van de gesecculariseerde cultuurchristenen ter discussie stelt en tot een opstoot van christelijke geloofsbeleving mag leiden. De verwachting is dat in de ontmoeting, de confrontatie en de dialoog met moslims die een overtuigd godsgeloof koppelen aan een reële godsdienstige praxis, ook de gesecculariseerde christen opnieuw meer open gaat staan voor de bronnen, de praktijk en de beleving van zijn eigen geloof⁵¹. Ook hier opent zich een vruchtbaar terrein voor verder onderzoek. Ook in Midden-Europa gaan stemmen in deze richting op. Zo stelde de Tsjechische hulpbisschop Vaclav Maly voor een voorbeeld te nemen aan de manier waarop moslims hun familiewaarden beleven: "De vluchtelingen lopen verloren, de westerse beschaving desoriënteert hen. Laten wij trachten onze vooroordelen

⁵⁰ Zie hierover de bedenkingen van Hendrik Hoet in dit nummer van *Collationes*.

⁵¹ Een dergelijke notie is ook terug te vinden in het concept van de 'katholieke dialoogschool', zoals voorgesteld door Lieven Boeve, directeur-generaal van het Katholiek Onderwijs in Vlaanderen, daarin gesteund door het Vlaamse episcopaat.

en onze angst terzijde te laten, en laten we kijken hoezeer de familie in het hart van de islamitische samenlevingen blijft. De wederzijdse hulp, de zorg die men heeft voor de ouders en de bejaarden zouden ons moeten inspireren. Zo kunnen de vluchtelingen ons helpen onze eigen levensstijl te overschouwen en kunnen ze ons helpen om te begrijpen in welke soort samenleving wij leven. Ik ben geamuseerd en zelfs verwonderd in deze maanden zo vaak te horen hoeveel mensen nu de christenheid en zijn waarden aanhalen. Laat ons trachten te leren van onze eigen fouten”⁵².

In Oostenrijk vertegenwoordigt kardinaal Christophe Schönborn, aartsbisschop van Wenen, een stem die voortdurend zegt dat de naastenliefde voor christenen de maatstaf is en blijft ten opzichte van vluchtelingen. Hij stelt dat de parochies en christelijke gemeenschappen die zich hebben opengesteld voor moslimvluchtelingen daardoor gerevitaliseerd zijn⁵³. Hij gelooft dat de migranten een verrijking kunnen betekenen, zowel voor de Europese samenlevingen als voor de kerk.

De vraag of en in welke mate men zich moet openstellen voor migranten, in het bijzonder wanneer het om moslims gaat, verdeelt de katholieke kerk in Europa meer dan dat dit op het eerste gezicht lijkt. Zelfs het feit dat paus Franciscus hierover duidelijk stelling inneemt in woord en gebaar, heeft leidende kardinalen niet tegengehouden een kritisch standpunt in te nemen. Verder onderzoek dringt zich op om te weten hoe katholieken – en christenen in het algemeen – op de komst van de migranten hebben gereageerd en welk effect deze migranten hebben op de christelijke gemeenschappen. Ook de hoop dat de ontmoeting met de moslims zal leiden tot een nieuwe dynamiek voor het Europese christendom, moet nog de toets van de werkelijkheid doorstaan.

Alleen de toekomst zal uitwijzen of diegenen die kritisch staan ten opzichte van de integreerbaarheid van moslims in christelijk-seculiere samenlevingen gelijk krijgen, dan wel of Europa inderdaad nog in staat is tot “nieuwe culturele syntheses”. Tijdens zijn toespraak ter gelegenheid van de toewijzing van de Karel de Groteprijs 2016 wees paus Franciscus Europa daartoe de weg: het komt er volgens hem voor Europa op aan een drievoudige capaciteit – die het in het verleden groot heeft gemaakt - te herontdekken: “die van te dialogeren, te integreren en te genereren”⁵⁴.

⁵² Mgr Vaclav Maly op de Openbare Radio op 20 september 2015.

⁵³ Informatie van de auteur, bevestigd door woordvoerder Michael Prüller.

⁵⁴ Toespraak gehouden op 8 mei 2016 in het Vaticaan.

http://w2.vatican.va/content/francesco/en/speeches/2016/may/documents/papa-francesco_20160506_premio-carlo-magno.html

JAN DE VOLDER - LEUVEN

Cusanus Leerstoel 'Religie, Conflict en Vrede'
Faculteit Theologie en Religiewetenschappen, KU Leuven
Adres: Sint-Michielsstraat 4/3101 – B-3000 Leuven
E-mail: jan.devolder@kuleuven.be

Abstract: Between Prophecy, Hope and Fear. European Catholic bishops and (Muslim) migration

This article focuses on the attitude of European Catholic bishops and bishop conferences towards the influx of migrants, most of whom are Muslims, in European countries between the summer of 2015 and the summer of 2016. Pope Francis has been outspoken in his vision that Christians should welcome refugees, whatever their faith. He made a most personal and dramatic gesture on the occasion of his visit to the island of Lesbos on April 16, 2016, inviting twelve Syrian refugees, all of them Muslims, to join him as his personal guests on his flight back to Rome. Following the lead of Pope Francis, many European bishops and bishop conferences have issued statements and declarations, most of which are in line with the teaching of the Social Doctrine of the Church and with the position of Pope Francis, although often more nuanced and cautious. However, some bishops in the Visegrad countries of Poland, Hungary, the Czech Republic and Slovakia have adopted a different point of view, more in line with that of their nationalist governments, refusing to take in migrants, especially if Muslims. Thus, the split that divides EU member states on the attitude towards welcoming (Muslim) migrants has repercussions for the unity of the Catholic Church in Europe. And at the center of the discussion is this question: does Islam belong to Europe?